

Voisé, Waldemar

"Les universités Polonaises", Zofia Skubała, Zbigniew Tokarski, Varsovie 1959 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 6/3, 494-495

1961

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W rozdziale szóstym *Przekazywanie energii przy elektronapędzie pojedynczym* przedstawione są dodatnie i ujemne cechy grupowych i pojedynczych elektronapędów oraz sposoby przejścia z systemu grupowego na pojedynczy a następnie podana jest charakterystyka urządzeń napinających, skrzynek biegów, reduktorów i przekładni pasowych z pasem klinowym oraz różne schematy kinematyczne obrabiarek z wbudowanymi silnikami elektrycznymi.

W ostatnim rozdziale autor podaje opis i charakterystykę mechanizmów dla przekazywania energii przy bezstopniowej regulacji szybkości, które według zasady działania dzielą się na: mechaniczne, hydrauliczne i elektryczne.

W zakończeniu autor omawia periodyzację rozwoju sposobów przekazywania energii od silnika do maszyny roboczej z podziałem na cztery okresy.

Książkę Uwarowa należy uznać za ciekawą, zwłaszcza dla techników interesujących się zagadnieniami urządzeń do przekazywania energii mechanicznej. Należy też zwrócić uwagę na bardzo cenną bibliografię, która zawiera 108 tytułów książek rosyjskich, 79 tytułów artykułów w języku rosyjskim i 68 tytułów książek i artykułów w językach obcych.

Stanisław Grzymałowski

Zofia Skubała, Zbigniew Tokarski, *Les universités Polonaises*. Editions „Polonia”, Varsovie 1959, s. 188, ilustr. 15. (Książka ta ukazała się równocześnie w wersji angielskiej, niemieckiej i rosyjskiej).

Książka o polskich uniwersytetach ma na celu zorientowanie zagranicznego czytelnika w problematyce związanej z historią rozwoju i stanem obecnym polskich ośrodków uniwersyteckich. Składa się ona z pięciu części, obejmujących kolejno: 1. *Dzieje polskich uniwersytetów od połowy XIV w. do początków XVII stulecia*, 2. *Historię wyższych uczelni od początków XVII w. do okresu rozbiorów kraju*, 3. *Działalność ośrodków uniwersyteckich w okresie rozbiorowym*, 4. *Dzieje uniwersytetów w okresie międzywojennym (1919—1939)*, oraz 5. *Organizację szkolnictwa wyższego i życia akademickiego w Polsce Ludowej*.

W części pierwszej główne miejsce zajmuje oczywiście uniwersytet krakowski, który skupiał wówczas niemal całość życia intelektualnego kraju. Znajdujemy tu jednak także omówienie fundacji innych uczelni typu akademickiego: Kolegium Lubrańskiego, akademii wileńskiej oraz zamojskiej, a także wiadomości o szkolnictwie różnowierczym, głównie ariańskim.

Obraz zmienia się w XVII stuleciu, kiedy w Polsce zaznacza się wyraźny i coraz bardziej się pogłębiający upadek oświaty i ogólnego poziomu kulturalnego; jednakże w epoce Oświecenia rozpoczynają się dążenia gruntownego zreformowania szkolnictwa, czego wyrazem jest m. in. reforma Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Po rozbiorach znów przekształca się sytuacja polityczna państwa, a wraz z nią i pozycja oraz rola wyższych uczelni w kraju, który utracił niepodległość. Następuje dezintegracja życia uniwersyteckiego oraz — mniej lub więcej skuteczne — próby zaborców zmierzające do rusyfikacji lub germanizacji akademickiego nauczania.

W okresie międzywojennym na terenie państwa istniało sześć uniwersytetów w następujących miastach: Kraków, Lwów, Warszawa, Wilno, Poznań i Lublin (Uniwersytet Katolicki); jednakże rozwojowi tych ośrodków kładzie kres wojna i okupacja. Zamiera wówczas wszelkie normalne życie intelektualne w kraju — nie ginie jednak, lecz schodzi do podziemi, by tam stworzyć sieć tajnego nauczania, w którym dużą rolę odegrało także nauczanie na stopniu uniwersyteckim.

Książkę kończy obszerny rozdział omawiający działalność ośmiu uniwersytetów istniejących w Polsce Ludowej (warszawskiego, krakowskiego, poznańskiego, wrocławskiego, łódzkiego, toruńskiego i dwóch uniwersytetów lubelskich: państwowego i katolickiego) oraz rzut oka w przyszłość pod kątem widzenia perspektyw rozwojowych polskich wyższych uczelni.

Nie trzeba podkreślać oczywistego faktu, że syntetyczne ujęcie historii i organizacji polskich wyższych uczelni, o które pokusili się autorzy omawianej na tym miejscu książki, nie było łatwe do zrealizowania, przede wszystkim z uwagi na skomplikowaną, ciągle się zmieniającą sytuację polityczną kraju, wraz z którą przekształcało się ustawicznie życie ośrodków uniwersyteckich.

Z tego niełatwego zadania wywiązali się autorzy wzorowo, dzięki czemu książka ta stanowić będzie bezwątpienia pożyteczną lekturę dla tych wszystkich, którzy interesują się dziejami europejskiego życia uniwersyteckiego. Będzie tak tym bardziej, że znajdą w niej oni także i omówienie tych specyficznych cech polskich współczesnych uniwersytetów, które charakteryzują działalność wyższych uczelni krajów socjalistycznych.

Kiedy w roku 1949 René Aigrain opublikował — w znanej popularnej serii *Que sais-je?* wydawanej przez Presses Universitaires de France — swoją *Histoire des Universités*, bardzo niewiele miał do powiedzenia o polskich uniwersytetach. Podobnie i inne dzieła zagraniczne poświęcone tym zagadnieniom albo w ogóle pomijały tę sprawę milczeniem albo zbywały ogólnikami. Trzeba więc obecnie — kiedy rażące zaniedbanie zostało wreszcie przewyciężone — dołożyć starań, aby książka Skubały i Tokarskiego dotarła do jak najszerszych kół historyków nauki i oświaty, a w szczególności tych, którzy zajmują się historią uniwersytetów. Teraz już tylko od sprawności naszych zagranicznych ośrodków księgarskich zależy, aby w przyszłości zagraniczni historycy mieli skąd czerpać pożyteczne, sumienne i jasno usystematyzowane informacje o dziejach i organizacji polskich uniwersytetów.

Waldemar Voisé

Irena Stasiewiczówna, *Z problemów nauki okresu Oświecenia*. Zakład Narodowy imienia Ossolińskich — Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk. Wrocław 1960, s. 133.

Czasopiśmiennictwo stanisławowskie i przedstanisławowskie budziło ciekawość badaczy — i to zarówno przed ostatnią wojną, jak i po niej. „Zabawy Przyjemne i Pożyteczne” doczekały się dwu monografii, jednej przedwojennej, drugiej powojennej. Znalazły swych historyków zarówno Niemcewiczowska „Gazeta Narodowa i Obca”, jak i periodyk Switkowskiego „Pamiętnik Polityczny i Historyczny”. Szczególną ciekawość budził „Monitor”, z jednej strony ze względu na swe konksje z angielskim „Spectatorem”, głównie zaś — jak źródło pomysłów literackich dla pisarzy drugiej fazy naszego Oświecenia, takich jak Naruszewicz i Krasicki. Zasużonym pionierem tych badań był Ignacy Chrzanowski, od którego pochodziły w swoim czasie rewelacyjne wiadomości o związkach literackich między „Monitorem” a twórczością poetycką I. Krasickiego. Solidne studium „Monitorowi” z pierwszej jego, „przedoficjalnej” fazy, z roku 1763, poświęcił Roman Kaleta („Monitor” z roku 1763 na tle swoich czasów, ogłoszone w roku 1953 razem z pracą Mieczysława Klimowicza o zasługach redaktorskich i wydawniczych niezmordowanego współpracownika J. A. Załuskiego — Wawrzyńca Mitzlera de Kolof). Niedawno ukazał się wybór artykułów ze „Spectatora” w opracowaniu Zofii Sinkowej („Biblio-